

TEMA IX. LA CRISI POLÍTICA DE LA RESTAURACIÓ.

L'IMPACTE DE LA CRISI DE 1898.

- **A) Pèrdues territorials: (tractats de París)**

Renúncia a Cuba. Puerto Rico i Filipines passen a mans (cessió) dels Estats Units.
"Las Marianas", "Las Carolinas" i "Las Palaos" (venudes) passen a mans d'Alemanya.

- **B) Pèrdues humanes:** 40.000 a 50.000 morts i nombrosos ferits.

- **C) Des del punt de vista ideològic i polític.**

- - **Crisi de la consciència nacional.**

Propostes de reforma i modernització: "**regeneracionisme**" (Joaquín Costa) { Reforma política.
Reforma educativa.

Reforma política:	{ - Lluita contra el caciquisme. - Influència en els polítics del moment: Maura, Canalejas
Reforma educativa	{ - Influència de la filosofia Krausista. = (llibertat de consciència) - Institució Lliure d'Ensenyança. = (llibertat, laïcisme, coeducació) (F. Giner de los Ríos)

Formació d'un corrent crític en la literatura i el pensament: **Generació del 98** { Pío Baroja,
Azorín,
A. Machado.
R. de Maeztu
M. de Unamuno

- Forta expansió **dels nacionalismes perifèrics** (especialment el català)
- Creixent oposició política i ideològica del republicanisme i del moviment obrer.
- **L'exèrcit** va perdre prestigi. Es creà un fort ressentiment per part dels militars cap als polítics.

- **D). Des del punt de vista econòmic.**

Les Conseqüències econòmiques no van ser particularment negatives:

- La indústria espanyola perd temporalment un dels seus principals mercats.
- Accentuació d'una política econòmica proteccionista.
- El fi de la guerra va permetre controlar la inflació i reduir el deute públic.

- Repatriació de capitals per part d'espanyols residents a Cuba.

Permetrà la diversificació de les inversions (industrials) a Espanya.

- Tímida recuperació dels mercats sud-americans i continuació dels corrents migratoris americans.

Intents de regeneració i crisi política. (1902-1907).

El maig de 1902 Alfons XIII va assolir la majoria d'edat i va iniciar el seu regnat.

Inici del regnat d'Alfons XIII

a). Problemes polítics.

- El caciquisme, criticat des del regeneracionisme i menyspreat per la nova classe política.
- Important abstencionisme a les eleccions (30 o 40% dels votants)
- Els partits dinàstics manifestaren divisions internes després de la mort dels antics líders.

(Canvi generacional dels líders dels partits dinàstics).

Partit Conservador: Cánovas morí assassinat en un atemptat el 1897

{ Silvela.
Villaverde.
Antoni Maura (1907/1909)

Partit Liberal: Sagasta morí el 1903.....

{ Montero Ríos.
Moret.
Canalejas (1910/1912)

- Continuà el torn bipartidista però degradat.
- Canvis de govern permanents al començament del segle. (cinc conservadors i cinc liberals)
- Intents d'adoptar mesures regeneracionistes.
- Radicalització de la vida política del país.

b). El problema Social.

• La qüestió agrària:

- Problemes agraris no resoltos: baixos rendiments, concentració de la propietat....
- Dos milions de treballadors agraris sense terra, un milió de petits propietaris empobrits.
- Agitació al camp andalús (influència anarquista)

• La qüestió obrera:

- Dures condicions laborals: salaris baixos, manca de seguretat, jornades llargues.
- Increment de la sindicació, recurs a la vaga, al sabotatge i a l'acció terrorista.
- Tímides reformes governamentals: creació de l'Institut Nacional de Previsió (1908)

c). El problema regionalista.

- Aparició de les opcions regionalistes i nacionalistes *
- Èxit electoral a les municipals (1907) de Solidaritat Catalana.
- Creació de la Mancomunitat de Catalunya al 1914.

d). El problema militar i la llei de jurisdiccions.

- L'exèrcit es mostrà ferit per la derrota a Cuba i per l'augment dels nacionalismes perifèrics.

● Victòria a les municipals de la Lliga a Catalunya (1905)

● Crítiques de la premsa catalana (**Cu-cut!**) a la monarquia i a l'exèrcit.

● Militars destrossen les impremtes de "Cu-cut!" i la "Veu de Catalunya"

● **Llei de jurisdiccions** (1906) Atribucions a Tribunals militars.

Intents regeneracionistes i crisi del Pacte del Pardo. (1907-1912)

• Govern d'Antoni Maura. (1907-1909)

- El govern de Maura proposà un **programa reformista**
- La seva aspiració era reformar la societat espanyola des del poder per impedir una revolució.
- Intentà acabar amb el caciquisme a través d'una reforma de la llei electoral i de l'administració local.
- Mesures econòmiques (promoció de la indústria, de les comunicacions),
- Mesures socials: es fundà l'Institut de Reformes Socials i l'Institut Nacional de Previsió.
- Mesures polítiques: reforma electoral (1907). Llei d'administració Local: limitada descentralització.
- Política internacional: participà amb França en la guerra del Marroc (Conferència d'Algesires –1906-)

La setmana tràgica.

- Descontentament obrer (Solidaritat Obrera) i agitació del partit radical de Lerroux.
- La guerra del Marroc provocà la crida de 40.000 reservistes. (juliol de 1909)
- Desastre militar a prop de Melilla (1.200 baixes)
- A Barcelona s'inicià una **vaga general** de protesta (26 de juliol).
- Aviat s'estengué la vaga a altres poblacions catalanes i es produïren enfrontaments amb l'exèrcit.
- Forta repressió contra els sectors obrers, especialment els anarquistes.
- Repressió - afusellaments. Francesc Ferrer i Guàrdia (fundador de l'Escola Moderna)
- Protestes generalitzades dins i fora del país. ("Maura no!")
- L'oposició conjunta contra el govern dels liberals i els partits d'esquerra suposà...

...la **caiguda del govern Maura** i, de fet, **la ruptura del "pacte del Pardo"**.

• Govern liberal de Canalejas (1910-1912).

- Darrer intent regeneracionista impulsat per Canalejas com a continuació de la política maurista.
- Llei del "candado" que frenà l'establiment d'ordres religioses franceses (1911).
- Programa de reformes educatives.
- Canvis al sistema de reclutament. Amb la implantació del servei militar obligatori.
- Continuà la política d'ocupació al Marroc d'acord amb França (Larraix, Arcila)
- Projecte de Mancomunitats provincials. (Permetrà la creació de la Mancomunitat de Catalunya al 1914)
- Assassinat de Canalejas per un anarquista al 1912.
- La seva mort precipitarà la desintegració del partit liberal.

El període de 1912 a 1918. La crisi de 1917.

▪ Espanya davant la Gran Guerra (1914-1918)

- Divisió de l'opinió davant la guerra { Germanòfils: conservadors, republicans militars (marina).
Aliadòfils: socialistes, els liberals i els demòcrates.

- El govern espanyol i la monarquia optaren per la neutralitat.

- Efectes de la neutralitat espanyola:

● Generalització d'un important creixement econòmic.

- { Possibilitats de grans negocis per la indústria i els capitals especulatius. (Beneficis per la burgesia)
Elevació dels preus al consum i estancament dels salaris. (Les classes populars surten perjudicades) }

- Les diferències entre la burgesia espanyola i les classes treballadores s'amplien. ←

- Finalitzada la guerra (1918): interrupció de demandes exteriors i s'inicià una profunda crisi econòmica.

- **La crisi de 1917. (Triple crisi)**

a) Problema militar. Malestar i reivindicació de millores professionals.

- { Augments dels sous.
Modificar el sistema d'ascens.

- S'organitzaren **Juntes militars de Defensa** que reclamaren solucions.

- Caigudes dels governs de Garcia Prieto i Dato.

- Reivindicacions ateses (lleis de l'exèrcit). → L'exèrcit retornà a la fidelitat institucional

b) Problema polític.

- Descontentament per les limitacions democràtiques (Les Corts restaven tancades des del mes de febrer)

● - Constitució a Barcelona d'una **assemblea de parlamentaris** (republicans, reformistes i catalanistes).

→ - Exigències: govern ampli, autonomia per Catalunya, reforma constitucional i regeneració democràtica

c) Problema social.

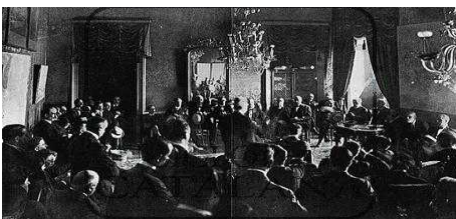
- S'accentuà la protesta obrera a causa de l'empitjorament del nivell de vida de la classe obrera.

- Reclamació de baixada dels preus i convocatòria de vaga. Dato incompleix les promeses.

- El juliol de 1917 s'escampà la vaga des dels ferrocarrils valencians.

- L'agost es declarà (**CNT i UGT**) la **vaga general** revolucionària.

- La vaga és esclafada violentament per l'exèrcit en tres dies.

La crisi final del sistema (1918-1923)

- Inestabilitat política. Els canvis de govern constants.
- Governos de concentració: conservadors, liberals i altres grups com la Lliga Regionalista Catalana.
- Les protestes obreres i camperoles s'estengueren, animades per la Revolució Soviètica (oct. de 1917).

- Govern i patrons respongueren amb mesures dràstiques:

- Les forces d'oposició.

Lock-out (tancament d'empreses)
Negativa a donar feina als afiliats a sindicats
Creació dels sindicats lliures (pistolisme)
"Llei de fugues" contra els sindicalistes..

El republicanisme.

- Recobrà força a les ciutats. Continuà la divisió en el republicanisme
- Aparegué el Partit Republicà Radical, d'Alejandro Lerroux, (demagògic, anticlerical i anticatalanista).

El moviment obrer.

- Intensificació dels conflictes socials: Setmana Tràgica –1909-, vaga general revolucionària de 1917

L'anarquisme: {
- Predominant dins el moviment obrer (Catalunya, València i Andalusia).
- El 1911, es fundà la **CNT**. Objectiu: la vaga revolucionària (al 1919, 650.000 afiliats)

El socialisme: {
- Presència important a Madrid, Astúries i Biscaia.
- Creix molt a la segona dècada (al 1919 l'UGT: 250.000 afiliats; el PSOE 50.000 afiliats)

- La Guerra del Marroc (1909-1927)

- El 1906, a la conferència internacional d'Algesires, Espanya rebé un protectorat d'una part del Marroc.
- El domini espanyol del territori fou molt feble, i anà a remolc de la iniciativa de França.
- La guerra, impopular, contestada i mal gestionada, s'estengué entre 1909 i 1927.
- El 1921 s'alçà **Abd-el-Krim**. → Desastrosa derrota a **Annual**. (Incompetència del general Silvestre)
- Crítiques generalitzades i acusacions de corrupció (**Informe Picasso**)

- Final

- La conflictivitat social, i la guerra del Marroc feren crítica la vida política del país.
- Els diferents governs (Maura, Dato, Garcia Prieto) es mostraren incapaços de redreçar la situació.
- La dreta conservadora es decantà per la solució militar (Cop d'Estat)
- El **13 de setembre de 1923** el Capità General de Catalunya **Miguel Primo de Rivera** proclamà...
l'estat de guerra i el rei li encarregà la formació de govern.

INICI DE LA DICTADURA

La Dictadura de Primo de Rivera (1923-30)

1. El cop d'Estat

- El 13 de setembre de 1923 **Miguel Primo de Rivera** proclamà l'estat de guerra.
- Primo de Rivera publicà un manifest en què acusava els polítics i feia una crida a la regeneració. _
- Primo de Rivera dissolgué les Corts, suspengué la Constitució de 1876, i formà un directori militar.
- Bona acceptació per part d'importants sectors de la societat espanyola.
- La classe política acceptà passivament el cop d'Estat que es preveia momentani.
- Els sectors obrers i republicans adoptaren una actitud passiva.

2. El directori militar (setembre de 1923 - desembre de 1925)

- Ideologia {
 - Autoritarisme militarista, allunyat del totalitarisme feixista.
 - Regeneracionisme i paternalisme.
 - Menyspreu dels polítics professionals i del liberalisme parlamentari.
 - Centralisme. Rebutjava el catalanisme, el titllava de separatista.

a) Persecució del caciquisme:

- Dissolució dels ajuntaments i Diputacions Provincials. Substitució per comandaments militars.
- Intents de denunciar la corrupció política i econòmica.

b) Reformes legislatives.

- Estatut Municipal (1924) i Estatut Provincial (1925).
- Intent de reforma electoral. Vot a les dones cap de família (no s'aprovarà).

c) Fundació de la Unió Patriòtica inspirant-se en el feixisme italià.

- Moviment polític que reunia principalment sectors conservadors que donaven suport al règim.
- Ocuparen càrrecs a l'administració creant un nou clientelisme i produint una nova corrupció.

d) La repressió contra el catalanisme.

- Prohibició de la utilització pública del català, persecució de les manifestacions culturals catalanes. Supressió de la Mancomunitat de Catalunya (1925). Radicalització del nacionalisme català (F. Macià)

e) L'ordre públic.

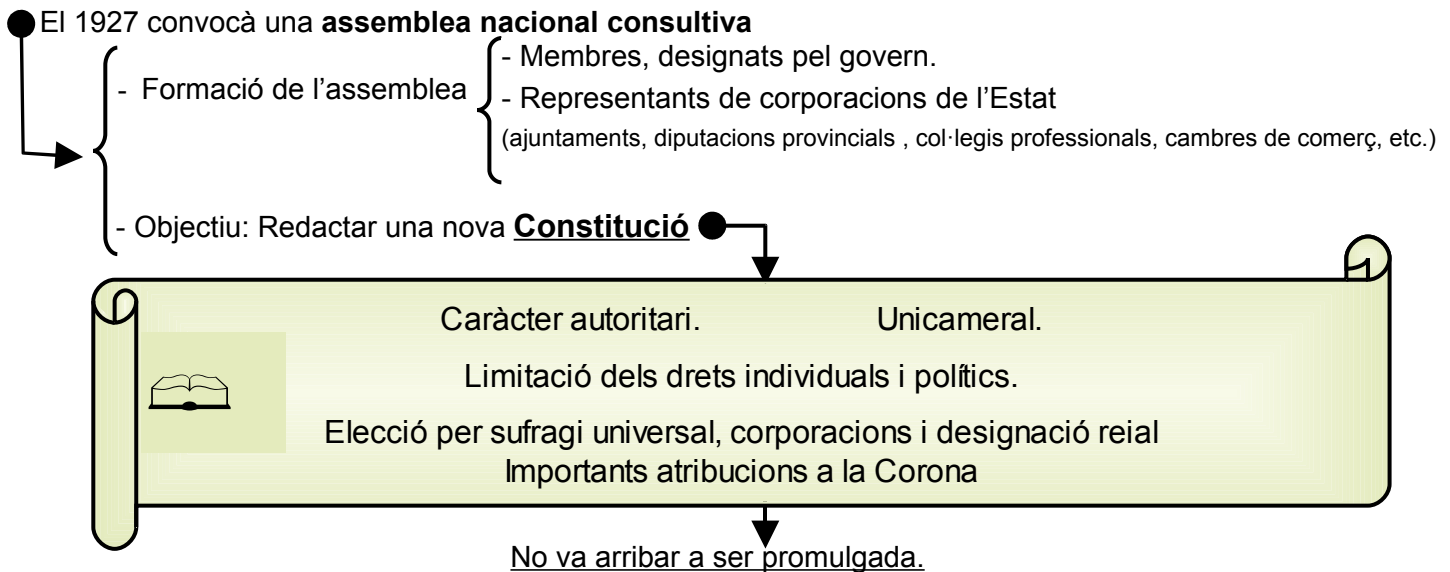
- Declaració de l'estat de guerra de manera permanent.
- Limitació del dret de vaga. Repressió de la CNT i el PCE.

f) El problema del Marroc i la política exterior.

- Ofensiva d'Abd-el-Krim el 1924/25 contra espanyols i francesos. Primera derrota espanyola.
- Desembarcament d'Alhucemas (setembre de 1925). El 1926 Abd-el-Krim es va rendir.
- A partir de 1927 el Marroc deixa de ser un problema per als governants espanyols.

3. El directori civil (desembre 1925 - gener 1930)

- Els èxits de la Dictadura, (la qüestió del Marroc, l'ordre públic), motivaren una perpetuació del règim.
- El desembre de 1925, el directori militar fou substituït per un directori civil.
- El 1926 celebrà un plebiscit per demostrar el suport popular amb què comptava.

La política econòmica i social

- Intervencionisme estatal: proteccionisme, monopolis estatals (CAMPSA, Telefònica, Fosforera)
- Promoció de la indústria: Consell Econòmic Nacional.
- Política de grans obres públiques: carreteres, obres hidràuliques.
- Increment del dèficit fiscal: emissió de deute públic.
- Política laboral:
 - Codi de treball (1926),
 - Assegurança per la maternitat, famílies nombroses.
 - Creació de comitès paritaris

L'oposició al règim de Primo de Rivera.

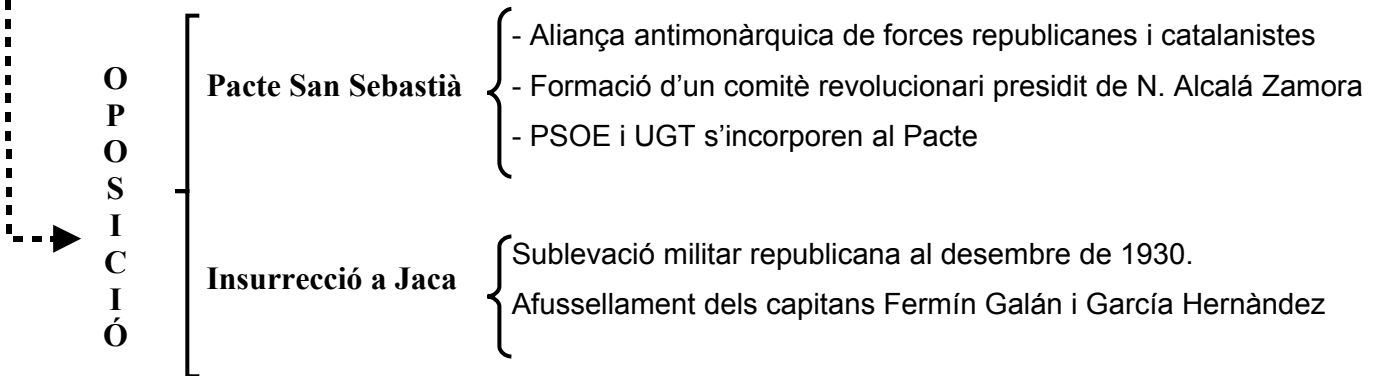
- Acceptació o passivitat de les forces polítiques a l'inici de la dictadura.
 - Paral·lelament a la institucionalització del règim hi hagué un creixement de l'oposició.
- El moviment obrer.** Escassa conflictivitat.
Persecució de la CNT i de la FAI fundada el 1927. Persecució dels comunistes.
EL PSOE col·laborà amb la dictadura però, a partir de 1928, passà a l'oposició.
 - Els republicans.** 1926 Creació de l'Aliança Republicana: A. Lerroux, Manuel Azaña
 - Els nacionalistes catalans radicals.** Independentistes d'Estat català (Francesc Macià)
Complot de Garraf contra el rei (1925). Invasió de Catalunya des de França (Prats de Molló 1926)
 - Una part de l'exèrcit.** Malestar per problemes professionals. "Sanjuanada".
 - Els intel·lectuals i els estudiants.** Es mobilitzaren contra el règim a partir de 1929, en protesta per una llei de reforma universitària. (Unamuno i Ortega crítics amb la dictadura)

4. El final de la dictadura (1930-31)

- Creixent impopularitat de la dictadura a partir de 1928.
- Augment de l'oposició i crítiques al sistema autoritari.
- **El gener de 1930, Primo de Rivera presentà la dimissió i s'exilià a París, on morí al cap de poc.**
- El Rei encarregà al general Dámaso Berenguer la formació d'un nou govern

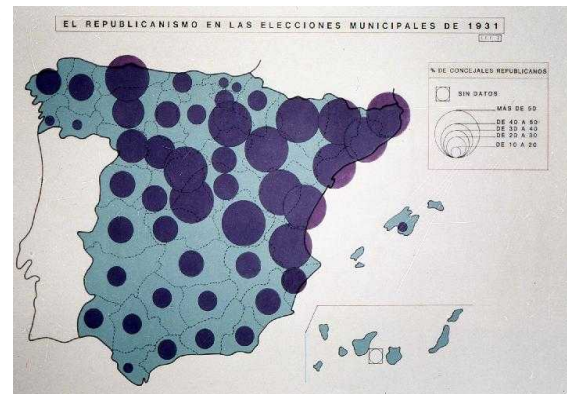
- El govern del general Dámaso Berenguer (gener 1930-febrer 1931)

- Intentà retornar a la normalitat constitucional de 1876 i inicià una liberalització de la vida política.
- Desprestigi de la monarquia alfonsina, acusat de consentir i col·laborar amb la dictadura.
- Grans dificultats per tornar al sistema de la Restauració, molt desprestigiat.
- Guanyà força l'opció republicana.

- El govern de l'almirall Aznar (febrer-abril 1931)

- Augmentà l'oposició a la monarquia.
- **Convocatòria d'eleccions municipals per al dia 12 d'abril de 1931.**
- Les eleccions van ser plantejades com un plebiscit per decidir la forma de l'Estat
 - Monarquia.
 - República.
- Victòria de les forces monàrquiques
 - Monàrquics: 22.000 regidors
 - Republicans 8.000 regidors
- Victòria dels republicans a les principals ciutats.

- Els resultats son celebrats com una censura a la monarquia.
- En nombroses manifestacions populars s'exigiren la proclamació de la República.

El rei abdicà i el 14 d'abril fou proclamada la Segona República.